

InfoMigjorn

Butlletí digital
sobre llengua
catalana

Núm. 1.348

24 d'octubre del 2017

SUMARI

- 1 Felip Gumbau ► L'accent diacrític: una reforma positiva però insuficient
- 2 Antoni Llull Martí ► Camions, autocars, autobusos
- 3 J. Leonardo Giménez ► Un rellamp i un raig
- 4 Maria Rodríguez Mariné ► “Un gató té pas potes, fa?”
- 5 Bernat Joan i Marí ► Qüestions absurdes sobre català i sanitat
- 6 Teresa Tort ► El català en les visites guiades
- 7 Kristin Suleng ► La ciència en català, té algú que la divulgui?
- 8 Ramon Torrents ► Una galàxia amb molts seguidors i amics
- 9 Enllaços i convocatòries

InfoMigjorn és un butlletí setmanal que recull informacions d'actualitat sobre llengua catalana.

ISSN 2462-7003 Elaborat i distribuït per la Xarxa de Mots

Subscripcions: <http://migjorn.cat/alta.php> Adreça de contacte: infomigjorn@migjorn.cat   @InfoMigjorn

1 L'accent diacrític: una reforma positiva però insuficient

Felip Gumbau

Núvol, 13/07/2017

<https://www.nuvol.com/opinio/laccent-diacritic-una-reforma-positiva-pero-insuficient/>

L'octubre de 2016, l'Institut d'Estudis Catalans (IEC) aprovava una reforma ortogràfica que, entre altres aspectes, reduïa els accents diacrítics a quinze. És una mesura que vaig celebrar des del moment de conèixer-la perquè té la virtut de simplificar l'ortografia sense generar cap efecte secundari.

No obstant això, com a filòleg i professor de llengua inquiet, prompte em va asaltar un dubte: si eliminar l'accent de *dóna*, *nét*, *ós*, *sóc*, etc. no té efectes negatius, ¿per quina raó es manté l'accent en quinze paraules? Per lògica, si eixes paraules mantenen l'accent distintiu és perquè el fet d'eliminar-lo té efectes negatius. La prudència m'ha aconsellat esperar a la publicació del manual *Ortografia catalana* (maig de 2017) per a saber oficialment quina causa concreta impedit la supressió de l'accent de les paraules *bé*, *és*, *mà*, *té* i companyia.

Paradoxalment, el manual no només no resol el meu dubte, sinó que aporta més fum que llum; de la mateixa manera, l'Oficina d'Estandardització de la Secció Filològica (OESF), que ha contestat molt amablement a la meua consulta, no dona cap resposta satisfactòria a la qüestió. Si m'he decidit a escriure sobre el tema, no és en absolut per a crear polèmica gratuïta, que tant sobra en el nostre ram, sinó per a intentar demostrar amb raonaments (i no amb sentiments) que la norma dels accents diacrítics, tot i ser positiva, podria haver sigut encara millor si s'haguera basat en dades empíriques i en criteris fonamentats, clars i precisos. Tant de bo que el contingut de l'article servixca per a orientar millor la futura reforma ortogràfica, que esta vegada segur que duran a terme conjuntament l'Institut d'Estudis Catalans i l'Acadèmia Valenciana de la Llengua.

L'arbitrarietat

Anem per faena. Si llegim les pàgines 96 i 97 del manual *Ortografia catalana*, publicat el maig de 2017 i consultable en la Xarxa, intuïm quin és el principi que regix la norma dels diacrítics en dos fragments. El primer el trobem al final de la pàgina 96: el text diu que la norma s'aplica a "un curt nombre de mots monosíl·labs d'ús freqüent" que es caracteritzen per ser homògrafs. Això de "curt nombre de mots" ja ho deia Fabra en la gramàtica de 1956, per cert... La llista de les quinze paraules que s'accentuen excepcionalment ja ens la dona feta la institució normativa, però resulta impossible saber quin criteri ha seguit per a determinar quins homògrafs monosíl·labs són freqüents i quins no ho són. Així,

per posar un cas, es considera freqüent *té* (*El te té moltes propietats*), però no es considera freqüent *cap* (*¿Això en quin cap cap?*), entre altres. Al remat, com que la freqüència no és fàcilment objectivable, fa l'efecte que el criteri de l'IEC és purament arbitrari: les paraules que poden portar accent diacrític són moltes, però només n'han de portar les quinze que l'equip d'experts ha dictaminat. Haurien pogut ser-ne cinc com n'hagueren pogut ser trenta.

El criteri és tan indefinit i aparentment capritxós que tothom hi pot ficar cullerada: “jo hauria mantingut...”, “jo hauria suprimir...”, etc. Sens dubte, la indefinició, oposada al rigor, no és el millor criteri per a establir una norma, i menys encara per a millorar una norma. Malgrat això, la pàgina 9 del manual justifica que “la representació escrita d'una llengua es caracteritza, entre altres factors, per l'arbitrarietat”, la qual “recolza sobre una convenció”. No ens enganyem: una bona reforma ortogràfica, que és una convenció, no es pot basar mai de la vida en l'arbitrarietat, que dona peu a interpretacions i qüestionaments, sinó que deu fonamentar-se en criteris argumentats, que és l'única manera d'establir normes justes i acceptades. Per tant, l'arbitrarietat no justifica la norma, sinó que és un subterfugi per a amagar els febles criteris que fonamenten la norma.

La potencialitat

Passem ara al segon fragment. La pàgina 97 d'*Ortografia catalana* diu que la norma s'aplica quan els homògrafs monosíl·labs d'ús freqüent tenen “una certa possibilitat de confondre's perquè podrien convenir en un mateix enunciat”. Els redactors ja ens avisen que la possibilitat de confusió és potencial (“una certa possibilitat”) i que la coincidència d'eixes paraules en una mateixa oració és hipotètica (“podrien convenir”). Tanmateix, no aporten cap exemple de possible confusió, potser perquè són difícils de trobar o de fer coincidir a la força; en canvi, els exemples que aporten són inequívocs, fins i tot si els llevem l'accent, com ara *Dona'm la ma*, *Tinc mes anys que tu* o *La fi del mon*. No cal dir que la casuística que planteja la norma, com que es basa en la potencialitat, és inabastable.

De la manera que està plantejat, el criteri és aplicable a moltes altres paraules: *No pot obrir el pot*, *Vol alçar el vol*, *Cau en un cau*, *Fem massa fem*, *Exploren el fons a fons*, etc. A més, la possible confusió afecta també paraules no monosíl·labes: *La massa està massa cuita*, *Para compte de tancar la sessió del compte*, etc. No obstant això, no es produeixen lectures equívokes, ni mitja ni cap. De fet, si no confonem els homògrafs quan parlem, ¿per què ho hauríem de fer quan llegim? Sens dubte, la potencialitat no és tampoc un criteri que hauria de guiar una norma, i menys encara la millora d'una norma. Segurament, l'única causa que la deu explicar és la següent: com que és impossible saber quan es pot produir confusió entre les quinze paraules accentuades i els

seus homògrafs, no queda més remei que demanar als usuaris que escriguen accent diacrític sempre per si de cas.

La lectura i l'ortografia

Però tornem a la pregunta que origina este article: ¿per quina raó es manté el diacrític en quinze paraules? La conclusió deduïble del manual *Ortografia catalana* és que això és així per si de cas els quinze homògrafs seleccionats arbitràriament es poden confondre. Davant de la manca d'una demostració empírica, he fet la consulta a l'OESF, que ha explicat que, per a reduir els accents diacrítics a quinze, "els experts i els tècnics han estudiat a fons i amb gran minuciositat diverses fonts, i també han examinat un nombre molt significatiu de mostres textuais que han permès comprovar fins a quin punt és possible determinar en quins casos es pot produir ambigüitat entre mots amb la mateixa forma gràfica". Realment, es fa difícil pensar que els experts s'hagen fonamentat només en estudiar fonts i escrits, i que no hagen valorat els efectes que té la supressió dels diacrítics en els lectors. Potser ací rau l'error de base de l'arbitrarietat de la norma: observar fonts i escrits sense tindre en compte els lectors.

Com deia al principi, si mantenim l'accent de quinze paraules és perquè hi ha raons importants que impedeixen eliminar-lo. Davant de la manca de respostes clares, només podem fer la nostra interpretació: si l'IEC ha decidit mantindre eixos quinze accents és, suposadament, perquè el fet d'eliminar-los podria generar errors de lectura o ambigüitats no desitjades. Però ¿en quina mesura passa això? Si ho verificàrem, segurament ens enduríem la sorpresa que la probabilitat de confusió entre homògrafs (monosíl·labs o no) és tan remota que l'accent diacrític seria una autèntica nosa gràfica. Podeu verificar-ho en estes oracions: *Si vols, si que pots; Es pensa que es ministre; A ma mare li fa mal la ma; Em deu deu euros; Febrer es el mes mes curt; Sol anar sol a escola, etc.*

Crec que no és exagerat afirmar que, per cada error de lectura o ambigüitat no desitjada que pot evitar l'accent diacrític, els usuaris hem d'escriure milers d'accents diacrítics innecessaris, cosa que genera molts errors ortogràfics (entre gent formada i tot). ¿Un cas aïllat d'equivocitat entre dos paraules justifica que una de les dos haja de portar accent distintiu sempre? Em baso en intuïcions, perquè jo no he fet el treball que ha elaborat l'IEC, però m'aventuro a afirmar que eixe accent, amb prou certesa, ha esdevingut una dificultat gràfica totalment innecessària (i més encara per als dil·lèxics: poca broma). Vaig més enllà: un accent que en el seu moment devia servir per a ensenyar a llegir a una població en procés d'alfabetització, ara només servix per a cometre faltes d'ortografia. Al meu parer, és un greu error que les reformes ortogràfiques subestimem la competència lectora dels usuaris actuals i futurs.

Conclusió

Com hem vist, malgrat que la reforma és positiva perquè disminueix la quantitat d'accentos diacrítics sense causar efectes negatius, es queda a mitjan camí sense cap motiu justificat. ¿Perquè no s'han eliminat tots? No ho sabem. Potser hi han hagut causes més sentimentals que racionals en el manteniment d'eixe accent. Evidentment, sense uns criteris interns clars, cada tècnic o expert pot dir la seua, i el resultat pot ser variable depenent de les preferències personals. El desllorigador potser està en la poca importància que s'ha donat als protagonistes: els lectors. ¿Hi han proves empíriques que avalen el manteniment de l'accent de *més*, per posar un cas? ¿S'han fet proves a lectors mitjans per a determinar que l'accent de *més* s'ha de mantindre per norma? ¿Està provat que escriure *més* amb accent evita errors de lectura? ¿Quin percentatge d'ambigüitats generaria escriure *més* sense accent? ¿El percentatge és prou alt per a justificar el manteniment del diacrític? Són preguntes que, desgraciadament, no tenen resposta.

El resultat de fonamentar la norma en fonts i escrits, i no en proves empíriques, ja el coneixem. Per un costat, la norma s'aplica arbitràriament, segons la freqüència d'ús, la qual és difícilment mesurable; així, no sabem exactament perquè s'elimina l'accent a *os* (*un os panda*) i es manté en *ús* (*l'ús de l'accent*). Per l'altre costat, la norma s'aplica per si un cas es poden produir ambigüitats, cosa que és altament improbable (*molt be, un pel llarg...*) i afecta a moltes altres paraules fora d'eixes quinze; tot i això, per alguna possible ambigüitat no demostrada, la norma obliga a escriure milers d'accentos innecessaris. De fet, fins ací, en el meu escrit n'he comptabilitzat una cinquantena. No cal dir que els mantinc per respecte a la normativa; de fet, tinc tant de respecte per la normativa que escric este article justament perquè em dol que tinga una norma innecessària com la dels diacrítics.

La solució passaria perquè eixe accent excepcional deixara de ser prescriptiu. De fet, el manual *Ortografia catalana*, en la pàgina 99, contempla "l'ús discrecional de l'accent diacrític" fora de les quinze paraules, sobretot quan es pot produir "una ambigüitat no desitjada"; però, novament, no oferix cap exemple ni cap criteri. Mentres que el manteniment de l'accent diacrític en quinze paraules no està justificat, la supressió està doblement justificada: primera, que no aporta efectes negatius en la lectura i, segona, que evita errors ortogràfics. Per tant, la norma no hauria d'obligar a posar eixe accent distintiu.

Una excepció

Ara bé: només hi ha un cas en què l'accent diacrític està justificat: es tracta del pronom *què*. És especial per dos motius: perquè les paraules *què* i *que* tenen molts valors i són prou pròxims, i també perquè eixos homònims diferixen en la tonalitat, que és una característica de l'oralitat que no es reflecteix en l'escriptura de les paraules. Així, l'accent del pronom interrogatiu *què* ajuda a llegir amb el sentit i el to que es demana (*Ja sabem què has sopat*) i servix per a evitar ambigüitats (*No sabia què havia caigut* ≠ *No sabia que havia caigut*). A més, eixe pronom pot conviure amb el *que* de sorpresa: *¿Què ha caigut?* *¿Que ha caigut?* *¿Que què ha caigut?*

Acabo ací lamentant que la reforma de l'IEC haja perpetuat una incongruència difícil d'explicar. Seria lògic escriure *què* amb accent quan el pronom és interrogatiu i exclamatiu pel criteri del canvi de tonalitat (*Vol saber què passa. ¡Què bo que està!*), i escriure *que* sense accent quan el pronom és relatiu, vaja precedit de preposició o no (*La casa que tens... La casa en que vius...*). Però hem d'escriure *¡Que bo!* i *Eixa és la casa en què viu*. Confesso que no vaig entendre eixa norma com a alumne ni l'entenc ara com a professor, i entenc que els alumnes de nivell mitjà no l'entenguen tampoc. Fer normes més fàcils no deu ser tan difícil.

[Vegeu al final de l'article a Núvol els comentaris dels lectors](#)

2 Camions, autocars, autobusos

Antoni Llull Martí

Prentint el demble a les paraules. Defensa de la llengua, etimologia, història, curiositats (Palma: Documenta Balear, 2009)

Fa algunes setmanes que vaig parlar-vos de carros, cotxes i altres carruatges antics. Avui us parlaré d'uns altres de més moderns, els camions, els autocars i els autobusos. Del *camió*, tan imprescindible en el transport de mercaderies i tota casta d'objectes feixucs, l'únic que és nou és la motorització. A França ja tenien un carruatge de transport de quatre rodes i sense bandes, anomenat *camion*, en el segle XIV, i quan es motoritzaren els primers els donaren el nom de *auto-camion*, però la paraula resultava massa llarga i aviat els tornaren a dir el mateix que quan eren estirats per bísties: *camion*, nom que fou adoptat en castellà amb la forma *camión*; en portuguès *camião*; en italià, *càmion* (notau la particularitat de l'accentuació sobre la primera síl·laba; en romanès, *autocamion*; en turc, *kamyon*, i en la nostra llengua li digueren en principi *camion*, com en castellà, però la forma normalitzada és *camió*.

D'aquest mot en sortiren derivats com a *camionnette* en francès, i *camioneta* en castellà i en català, però a Mallorca en férem, a més, un derivat que no tenc notícia que s'usi a les altres terres de parla catalana ni en castellà: *camiona*, referint-nos a un camió modificat per al transport de persones, substituït, molt d'anys després, per l'*autocar*, al qual encara hi ha gent que diu *camiona*. El mot *autocar* ens arribà també de França, potser després d'haver passat per Castella, format amb el primer element d'*automòbil* i el mot anglès *car* 'cotxe', nom que es donà a un vehicle dissenyat des del principi per al transport de passatgers, que passà al portuguès amb la forma *autocarro*, que també existeix en italià, però referit a un camió.

En el segle XVIII s'establí a París el primer transport urbà de passatgers amb un vehicle de tracció animal, de quatre rodes, proveït de seients, però fou un fracàs. Dins el segle següent, L'any 1828, es reprengué el servei, aquest pic amb èxit suficient, i ja no ha tornat interrompre's, i en pocs anys serveis similars es posaren en marxa a la majoria de ciutats importants de França i d'altres països. A aqueix carruatge li posaren el nom d'*òmnibus*, mot llatí que significa 'per a tots', i quan arribà la motorització, com en el cas de *camion*, l'anomenaren *autoómnibus*, tornant aviat a la denominació primera. L'*autobús* és terme més modern i usat en moltes llengües, compost amb els mots *auto* i *bus*, que és com els anglesos havien arribat a reduir el mot *ómnibus*, abreviació màxima que ha estat imitada arreu del món.

3 Un rellamp i un raig

J. Leonardo Giménez

Levante-EMV, 25/09/2017

Veig escrita en una informació de successos la frase "...dels molts rajos que caigueren, un va partir per la soca una de les moreres que hi ha en el passeig...". Impossible, un raig no pot partir cap soca de ningun arbre. Eixe terme, *raig*, té el significat, en la nostra llengua, entre altres semblants, de 'línia de llum que procedix d'un cos, d'un aparell lluminós, i especialment la procedent del sol'. Els rajos ens poden proporcionar llum i altres formes d'energia, però em pense que mai partiran cap soca de morera ni de cap arbre. Com diem moltes vegades, cal anar a espai amb les traduccions literals. El que va partir la morera per la soca va ser un llamp, o rellamp, com ho diem majoritàriament els valencians, que és 'descàrrega elèctrica, acompanyada d'una resplendor vivísima i instantània, que es produïx entre dos núvols, entre diferents parts d'un mateix núvol o bé entre el núvol i la terra'. En la frase citada, entre el núvol i la morera. I encara com no va ser contra persones o vivendes.

L'ús dels *rajos* en l'exemple esmentat és un error de traducció del castellà *rayo*, que sí que també té el significat de 'descàrrega elèctrica' en sentit meteorològic. En la nostra llengua eixe fenomen de la naturalesa el denominem *llamp* o *rellamp*, segons zones. I *llampec* és la 'resplendor viva i molt breu originada al produir-se un llamp'. La diferència entre *llamp* i *llampec* és la mateixa que entre les paraules castellanques *rayo*, com a 'descàrrega elèctrica', i *relámpago*, i són formes que, a més de ser normatives, són com es diuen, almenys, en el català oriental, en tots els registres, també en el col·loquial, com em "certifica" oralment el meu amic Antonio, resident estiuejant i de caps de setmana a Pineda de Mar, poble d'un gran mestre d'esta llengua, com era, i sempre serà, Joan Coromines. En la parla valenciana i en part de la catalana perifèrica s'usa més la variant formal *rellamp*.

En el nostre cas, eixe vocable l'usem tant per al sentit de 'descàrrega elèctrica' com en el de la 'resplendor': "Han caigut dos rellamps prop d'ací", "Se n'ha anat la llum, però tenim els rellamps, no estem a fosques del tot, mira que bé!", "Molt de rellamp, però de ploure res, mos tocarà tornar a regar". És una forma que no té quatre dies, ja la usaven Ausiàs March i Joanot Martorell (apareix en el *Tirant*), i no l'hem deixada d'usar mai.

Tant els *rellamps* com els *llamps* i els *llampecs* tenen sentit figurat i metafòric, com a 'cosa que només dura un instant, manifestació sobtada i passatgera',

‘espai de temps curtíssim’, ‘anar molt veloçment’: “Va vindre i va desaparèixer en un rellamp”, “Encara com has tingut un rellamp de lucidesa”, “Disfrutem tant com pugam, que la vida és un rellamp”, “Esta xiqueta corre com un rellamp”, “Ximet va fer el dinar en un rellamp, i encara arribàrem a temps de vore com el València... tornava a empatar”.

4 “Un gató té pas potes, fa?”

Maria Rodríguez Mariné

Ara, 05/08/2017

http://www.ara.cat/opinio/gato-pas-potes_0_1846015421.html

Vet aquí unes comarques on els catalanoparlants nadius més joves tenen 80 anys i més d'un i de dos han acabat parlant en un altre idioma amb els seus nets i besnets, alguns dels quals, al seu torn, han après català, sí, però més del sud. Bé, del centre. esclar, tot depèn de com es miri.

Aquí els nins van a cercar el ca si s'ha escapat, hi ha aucells que viuen en gabis i si et volen explicar una història et diuen “Escolta-mé”. Si a alguns us ha passat pel cap que som a les Balears, oblideu-ho. Ara bé, tenen molts trets en comú amb el mallorquí perquè, de fet, després de la conquesta de Jaume I, molts repobladors de Mallorca provenien d'aquí i els dos territoris van formar temporalment un regne separat de la resta de la confederació catalanoaragonesa durant prop d'un segle.

En aquesta zona l'esdrúixolofòbia és més forta que a les Balears: de fet, no hi ha cap mot esdrúixol. A més de fer caure la *a* final en els esdrúixols acabats en *-ia*, també n'hi ha en què directament es canvia l'accent de lloc. Fan música (com es feia a gairebé tot arreu), estudien botànica i divideixen per síl·labes. Però pel que fa a la fonètica, el tret més distintiu potser és el tancament cap a *u* de moltes *o* tòniques: cullen *flurs ruges* i mengen entrepans de *cambajú* (pernil) per espertinar, que és el que aquí es fa a mitja tarda, sobretot els mainatges (una altra manera de dir *nins*). Quan són una mica més grans, són pallagos. I també hi ha nois, però només ho són els joves gitanos. Precisament és dins d'aquesta comunitat on el català conserva més vitalitat.

I és que hi va haver un moment, sobretot a partir de la II Guerra Mundial, que el català va deixar de transmetre's. “Ma mare volia pas que parlés català”, expliquen molts que avui voregen la cinquantena. La majoria només han sentit par-

lar català als avis, però amb molta tenacitat l'intenten recuperar. “Jo parli català sempre, però pas tothom”. Aquest parlar és l'únic que fa la primera persona del present d'indicatiu acabat en *-i*. És una de les moltes petjades que hi ha deixat l'occità. Com aquesta manera peculiar de dir que no sense dir *no*, només amb *pas*.

El fet d'estar aïllats (tot i que no envoltats d'aigua) els ha permès conservar trets del català antic: “Sem anat a caçar llapins”. Fan el perfet com es feia fa segle, amb el verb *ser* (aquí pronunciat *sere*) com a auxiliar (i, a més, conjugat diferent: jo *sum*, nosaltres *sem*, vosaltres *seu* i ells *sun*). També són els únics que conserven l'ús col·loquial del possessiu *llur*, una forma culta i arcaïtzant a la resta del domini. Fins i tot el flexionen pel que fa al gènere: “Aqueixa és la llura votura, fa? (oi?)” Ara bé, tant amb el perfet com amb els arcaïsmes lèxics (a més de *llur*, també fan anar *quelcom* amb naturalitat, per exemple) hi té una mica a veure la llengua veïna, que, per un cop, no és el castellà sinó el francès: en els últims segles, per motius obvis, hi ha ficat cullerada molt més que l'occità. Aquí un gató no té res a veure amb els felins (és un pastís; en francès, *gateau*), un retirat és un jubilat (en francès, *retraité*), i votura i llapins, cotxe i conills (*voiture* i *lapins*).

Sens dubte, avui som al català septentrional o rossellonès (*rossillonès*, aquí), el propi del Rosselló, el Vallespir, el Conflent i el Capcir (on hi ha una parla particular encara més acostada a l'occità), uns territoris que, juntament amb mitja Cerdanya, formen part de França des del Tractat dels Pirineus (1659). Malgrat totes les vicissituds, hi ha associacions incansables, com, per exemple, Aire Nou de Baó, que any rere any estrenyen llaços amb el sud i incorporen elements de la cultura catalana nord enllà: tenen grup de diables, castells, falcons... i molta il·lusió: “El que passa a Catalunya fa somiar a Catalunya Nord”. I si tenint-ho tot en contra encara somien, potser els que ho tenim molt millor no ens podem permetre renunciar als nostres somnis.

Sobre l'*esdruixolofòbia* del rossellonès, vegeu l'article de Joan Bosch [“Esdruixolitis «cronica»”](#) (*InfoMigjorn* 1.321, 14/03/2017).

5 Qüestions absurdes sobre català i sanitat

Bernat Joan i Marí

dBalears, 05/09/2017

<https://dbalears.cat/opinio/2017/09/05/305579/questions-absurdes-sobre-catala-sanitat.html>

Tornem-hi Pere amb ses maces! Som altra vegada immersos en la discussió sobre si el personal sanitari (metges, infermers, celadors, administratius...) han de saber o no la llengua catalana. Tota la polèmica és absurda d'arrel, o ho seria a qualsevol lloc del món, perquè, segons l'Estatut d'Autonomia de les Illes Balears, el català és "llengua pròpia i oficial" de la nostra comunitat autònoma. Les Balears, cosa sabuda, tenen dues llengües oficials: el català, en tant que llengua pròpia, i l'espanyol, en tant que llengua oficial del Regne d'Espanya. Per tant, no hi ha polèmica possible. A qualsevol lloc del món que no sigui Espanya, que una llengua siga oficial implica, automàticament, que tothom l'ha de saber. Implica, encara més contundentment, que tots els servidors públics, sense cap tipus de discriminació, l'han de saber. Implica, per tant, que qualsevol branca de l'administració pública té vigent aquest principi d'oficialitat. Entre nosaltres, en canvi, hi ha una llengua oficial que se suposa que l'ha de saber tothom. Ningú no discuteix, per exemple, que els metges i els infermers l'hagin de saber. Ningú es qüestiona si hem de posar barreres als metges que no saben espanyol, encara que siguin bons metges. D'espanyol n'ha de saber tothom.

En relació a la llengua catalana, en canvi, es fan sistemàticament tot un seguit de preguntes absurdes. Probablement perquè, per començar, la legislació també ho és, d'absurda. Si el català és oficial a les Illes Balears, com marca clarament l'Estatut d'Autonomia, no hi hauria d'haver cap decret que digués que els metges, els infermers i tota la resta de personal sanitari ha de conèixer la llengua catalana, que s'hi ha de poder comunicar sense problemes i que els pacients tenen opció de tria lingüística. Agafem l'exemple d'un lloc oficialment bilingüe, com ara la ciutat de Brussel·les, on el francès i el neerlandès hi són llengües oficials. Quan un entra en el despatx d'un metge, tret que sigui conegut, és rebut, fins i tot abans de saludar, amb la qüestió més elemental: francès o flamenc? El pacient tria. Que has triat francès, et dirà "bonjour"; que has triat flamenc, "morgen". I continuarà la conversa en la llengua del pacient. Així de senzill. A l'aeroport internacional de Brussel·les, el personal de seguretat et rep amb una pregunta elemental: "anglès, francès, neerlandès?". Hom respon allò que vol. I la conversa continua amb tota normalitat. Aprende a dir que ho deixis

tot en una safata, que te'n recordis de les claus, que l'ordinador va de banda... en tres llengües, per ser mínimament ben educat, costa només una estoneta. A Barcelona es preparen cambrers per atendre en català en un curset que dura vint hores. Tampoc no es parlen de tantes coses, en un intercanvi entre cambrer i client o en un intercanvi entre personal de seguretat i passatger.

Per què, idò, tenim la polèmica recurrent en la qüestió de la llengua a la sanitat, a les Illes Balears? Què ho fa, que metges que fa mesos, o fins i tot anys, que exerceixen a les nostres illes encara no parlin la llengua pròpia de molts dels seus pacients habituals (cosa també inaudita al món civilitzat)? A PIF (31 d'agost), el president del Col·legi Oficial de Metges de Balears, Antoni Bannasar, afirma que sempre han defensat que el català sigui un mèrit i no un requisit, i que "lo que debemos garantizar es que toda la población pueda ser atendida". Potser serà atesa, però, no sabent català, serà sempre ben atesa? Em permet de recordar el cas d'aquella majora mallorquina diagnosticada d'alzheimer perquè no entenia l'espanyol, llengua en què li parlava el metge. Personalment, he estat testimoni d'un enviament al logopeda d'un pacient que no tenia absolutament cap problema de parla. El que li passava és que era una persona major i l'espanyol no era, ni de bon tros, la seua llengua habitual. Això és ser ben atès?

La notícia referida generalitza i diu que els metges i els infermers volen que el català sigui només un mèrit a Sanitat. Com ho saben? Han fet alguna enquesta? Perquè personalment conec personal sanitari que està totalment a favor de l'obligació de conèixer la llengua catalana. Aquests no compten?

El lead que ve a continuació, emperò, no té pèrdua: "Los técnicos de enfermería acusan al IB-Salut de trato discriminatorio". Un lector que no continuï llegint s'imaginarà que la discriminació consisteix a fer-los aprendre català. Però és tot al contrari: troben discriminatori que els metges i els infermers no hagin de saber català, quan a ells, ben naturalment, se'ls exigeix. En qualsevol cas, que hi hagi metges o infermers que no sàpiguin català és totalment discriminatori per als pacients catalanoparlants. Torn a reivindicar la bella figura del metge humanista, del metge que empatitza amb el pacient, del metge que no discrimina. Aquest metge aprendria català encara que estigués prohibit. Com n'hi havia que feien durant la dictadura.

6 El català en les visites guiades

Teresa Tort @teresa_tort

Racó Català, 05/09/2017

<https://www.racocatala.cat/opinio/article/42425/catala-en-les-visites-guiades>

Al meu poble els pagesos s'estan extingint. Com a molts altres llocs, la terra ja no és la font de producció central que –des dels pobladors més remots– permetia que la comunitat subsistís de fer créixer plantes i arbres. I com a molts altres municipis propers, s'ha hagut de mirar a l'entorn amb uns ulls nous i descobrir què es podia vendre als visitants. Per sort, als voltants de l'Ebre, hi ha molts espais interessants per a donar a conèixer: el castell de Miravet, les catedrals del vi de Gandesa i del Pinell de Brai, les coves i el llagut de Benifallet, el Poble Vell i el centre d'interpretació 115 dies de Corbera d'Ebre, les oliveres mil·lenàries d'Ulldecona... I, en pocs anys, amb la consolidació del sector turístic han arribat professions noves i una allau de visitants amb qui interactuar.

Normalment, que algú conega el teu poble és un motiu d'orgull, però aquest estiu he llegit una valoració negativa a Twitter sobre una visita turística al meu, que m'ha fet adonar d'una realitat que desconeixia. “Haremos la visita en castellano para que nos entendamos todos” –va ser l'argument de la guia local que era motiu de queixa. Tot se sap, en aquest món tan interconnectat! I la satisfacció dels visitants és un element que no es pot menystenir mai. Per tant, ens podríem aturar un moment a analitzar què representa que algú propose aquesta raó per a fer la tria lingüística en un espai per al qual has pagat entrada i que està situat en una àrea que concentra l'índex de parlants de català més alt de tot el territori de Catalunya, cosa que pot haver despertat prèviament unes certes expectatives lingüístiques en alguns passavolants.

Probablement inconscientment, la frase desafortunada anterior ens expressa dos idees reprovables: primerament, els catalanoparlants no tenen dret a oposar-se a rebre les explicacions en castellà perquè l'entenen; en segon lloc, el català és una llengua totalment obvia. En aquest cas concret, convé tindre en compte que, a més, es fan visites guiades en francès i en anglès.

Abans de proposar algunes idees per a millorar la gestió lingüística dels recursos turístics que conec de tota la vida, voldria aprofitar per a fer una petita crònica d'algunes altres experiències viscudes aquest mateix estiu en altres itineraris acompanyats.

A Calella de Palafrugell vam assistir a una ruta literària organitzada per la Fundació Josep Pla que va durar dos hores i a la qual vam concórrer nou perso-

nes; vuit catalans i una senyora madrilenya. La jove que ens va intentar seduir amb les anècdotes i els textos de l'autor empordanès va començar la presentació dient que aniria fent aclariments en castellà adreçats a la persona que previsiblement no entenia català. Al cap d'un parell d'explicacions, la senyora en qüestió –que podia seguir les lectures dels fragments literaris perquè tenia una còpia dels textos traduïts al castellà– li va dir a la guia que no calia que li traduís les explicacions que ens anava fent entre lectura i lectura perquè ja les entenia prou. D'això, se'n diu capacitat d'intercomprensió lingüística entre llengües pròximes, i només demana dos elements simples: interès personal i escolta activa per part del receptor.

En una altra visita, al monestir de Santes Creus, vam poder optar entre audioguies en diferents llengües per a conèixer els detalls i la història del conjunt monàstic o bé una visita conduïda per una persona experta. Vam triar aquesta segona opció. Quan va començar la que seria una bonica i amena explicació, la guia ens va saludar en castellà i va fer a continuació totes les explicacions en castellà sense arguments ni justificacions addicionals. A banda que desconec en quin criteri concret es basava aquesta tria, hi ha un aspecte rellevant que em va cridar l'atenció: tot i que la noia pronunciava en un català genuí tots els topònims –Poblet, Vallbona de les Monges, Cerdanyola, Vilafranca del Penedès...–, quan va començar a referir-se als reis que havien escollit Santes Creus per a construir-hi el seu mausoleu els va anomenar així: "*Pedro el Grande* i *Jaime II*, descendientes de *Jaime I el Conquistador*". A Roger de Llúria no li va canviar el nom. Al final de tot, la guia em va atendre molt amablement quan li vaig fer notar, a part, que aquesta traducció de noms propis representava una tergiversació de la història que no tenia justificació (1) i em va assegurar que traslladaria la meua queixa.

Després de tot això, potser ja tenim prou casuística per a fer una valoració sintètica del que cal per a oferir una bona gestió lingüística dels espais turístics. El més important és partir de la idea que l'opció lingüística en català ha de tindre la consideració que li correspon, és a dir, que no siga una opció relegable al més mínim obstacle. A partir d'aquí, per a evitar conductes erràtiques en les relacions amb el públic i per a aconseguir una atenció equitativa lingüísticament parlant, caldria fer propostes pràctiques en dos sentits: la fixació de criteris clars de tria de llengua i, consegüentment, la formació del personal perquè sàpiga aplicar-los (2).

Només cal fixar-se en totes les opcions que s'adopten en espais turístics diferents per a triar la més adequada en cada cas: horaris preestablerts en diferents llengües que s'anuncien clarament; percentatges significatius a partir dels

quals es pot establir la llengua de l'explicació i oferiment d'alternatives per als visitants que no es poden esperar a un altre grup (audioguies, aclariments a part, respostes en la llengua dels visitants que fan preguntes...); argumentaris respectuosos per a resoldre queixes...

El coneixement i el respecte són valors que s'aprenen a tot arreu; a casa, a l'escola, a la feina i durant les vacances. Per què hauríem de renunciar a donar l'oportunitat de descobrir un present i una història que no es coneix moguts només per l'ànim de no molestar els de fora? Per què ens hauríem de resignar a continuar sent sempre invisibles?

Si als visitants de les ofertes turístiques de petit format, als que opten per un turisme no massificat i als que estan mínimament interessats per aspectes culturals o paisatgístics, no els oferim l'oportunitat de trobar una realitat al més autèntica possible, mai no aconseguirem avançar cap a un model de turisme global sostenible, basat en l'autoestima de la població local i en la protecció del que ens pot fer especials.

(1) Les llengües de la Corona d'Aragó eren el llatí, el català i l'aragonès. Vegeu la [Viquipèdia](#).

(2) El [Consorti per a la Normalització Lingüística](#) té serveis a tot el territori que ajuden a dissenyar la gestió lingüística més adequada per a cada organització.

7 La ciència en català, té algú que la divulgui?

Kristin Suleng

El País, 24/08/2017

https://cat.elpais.com/cat/2017/08/23/ciencia/1503509684_271370.html

Catalunya és el pulmó de la ciència a Espanya. Les xifres ho diuen. És la comunitat amb més publicacions a les revistes científiques de prestigi o, el que és el mateix, nou de cada deu centres de recerca amb més impacte internacional són catalans. Líder en el nombre d'empreses innovadores i de patents, encapçala les [ajudes](#) a la ciència d'excel·lència a Espanya promogudes pel Consell Europeu de Recerca ([ERC](#), en les seves sigles en anglès). Tot i que els fets donen oxigen als laboratoris, la situació no és tan favorable per a la llengua, atès que gran part de la recerca es comunica en anglès. És encara la divulgació en català, i la seva translació a les prestatgeries de les llibreries o a les graelles mediàtiques, una assignatura pendent?

Subproducte de les edicions en castellà, d'un autor estranger i de prestigi, i consumida per un públic minoritari dedicat al món científic o de professió liberal. Aquests són els grans trets de la divulgació editorial en català. El llibre actual amb més èxit d'aquesta temàtica en llengua catalana no és d'un autor català. Des de fa dos anys, l'historiador israelià Yuval Noah Harari es manté entre els més venuts de no-ficció amb l'edició catalana de *Sàpiens* (Edicions 62), sobre la història de la humanitat, al sisè lloc en la seva branca en la llista de Sant Jordi, i pertany a un dels pocs "fenòmens considerables" que treuen cap al mercat.

Però per saber com respira un sector, cal anar als números. Aquí hi ha una primera dificultat: als registres anuals dels editors a tot l'Estat, molts llibres de ciència no sempre es recullen als epígrafs *divulgació científica* o *ciència i tecnologia per a joves*, i això dificulta trobar les dades. "El 2007, en els dos epígrafs, es van publicar en català 28 títols i en castellà, 180. El 2015 en van ser 15 en català i 170 en castellà", assenyala Montse Ayats, presidenta de l'Associació d'Editors en Llengua Catalana. "És un nínxol amb poc públic, i els editors produïm poc. Als investigadors els interessa més publicar en revistes d'impacte en anglès que no pas fer un llibre en català, perquè no els dona currículum", anota Ayats, que és, a més, responsable d'Eumo Editorial, de la Universitat de Vic.

A la firma Ara Llibres, segons l'editor Miquel Adam, el títol més venut de la casa en matèria científica, que supera excepcionalment els 6.000 exemplars, és *Ciència a un euro*, de Dani Jiménez Albiac, adreçat als lectors joves. La mateixa xifra assoleix *El cervell polièdric*, de Xavier Duran, el primer número que va encetar el 1995 el segell Sense Fronteres, fruit de la col·laboració d'Edicions Bromera i el Servei de Publicacions de la Universitat de València i que es nodreix del Premi Europeu de Divulgació Científica Estudi General als Ciutats d'Alzira, una de les poques col·leccions de ciència en català. "Els llibres més venuts des dels darrers quinze anys venen entre 1.000 i 1.500 exemplars. En narrativa, en termes absoluts, poden arribar fins als 10.000. És una relació d'1 a 10", explica Gonçal López-Pampló, director literari de Bromera.

Per al metge i investigador [Salvador Macip](#), autor de *Què és el càncer* (Ara Llibres) i *Immortals, sans i perfectes* (Edicions 62), el problema és la manca d'una tradició lectora. "Els lectors no estan acostumats a llegir ciència. El repte és trencar el cercle viciós de la manca d'interès per la ciència en aquest país, que és una cosa històrica", lamenta aquest divulgador que publica en totes dues llengües. La debilitat, segons [Pere Estupinyà](#), un dels divulgadors científics amb més renom tant en castellà com en català, que ha escrit títols com *E/*

l'ladre de cervells (La Magrana) i *La ciència del sexe* (Rosa dels Vents), no és el mercat editorial. “El que li falta són bones propostes i bons escriptors de ciència. Part del problema és que la divulgació científica que es fa no és prou bona. No podem culpar els editors o els programadors o el públic, cal autocrítica”.

Un dels avantatges de la ciència és el seu prestigi de cara a la promoció. “Els mitjans i les institucions hi presten atenció, perquè associar-se amb la ciència dona molt bona imatge. Però no es fan vendes espectaculars. Té un mínim de vendes alt en castellà, entre els 2.500 i els 3.000 exemplars, i en català probablement sigui d'un miler, que no sempre és prou per pagar els costos. L'editor en català ha de ser molt més selectiu”, apunta Miguel Aguilar, editor de Debate, editorial responsable de l'edició en castellà, sortida al març, d'*El gen. Una història íntima*, del biòleg hindú Siddhartha Mukherjee, una obra d'alta divulgació que barreja la genètica i l'humanisme, que va encapçalar el llistat de *The New York Times*.

A Espanya i a Catalunya, és impossible que *El gen* arribés a dalt de tot del llistat de vendes, lamenta l'editora Isabel Martí, d'Edicions La Campana, que n'ha assumit l'edició en català en col·laboració amb Debate. La tasca de publicació no ha estat gens fàcil. Per fer-se'n una idea: l'obra monumental de Mukherjee, de 712 pàgines, va costar 30.000 euros i sols la traducció de l'índex analític va suposar tres setmanes de feina. Els resultats? Al juliol, les vendes se situaven entre els 2.000 i 3.000 exemplars (en castellà, se n'han venut 7.000).

“Per a una editorial amb deu novetats anuals, editar un llibre com *El gen* es pot fer una vegada cada molts anys. Publicar ciència és per la voluntat de formar les persones, perquè sense ciència no hi ha humanisme. Però no és negoci. La col·laboració amb Debate potencia les dues versions, però el problema de la divulgació és el mateix als dos mercats: els lectors interessats, sobretot gent de ciència, sempre busquen les darreríssimes novetats i recorren a l'anglès”, descriu Martí.

El panorama de la divulgació científica en català pot ser encara més limitat quan manca d'una xarxa d'entitats culturals que promoguin activitats divulgatives com a Catalunya, on fundacions com La Pedrera o CosmoCaixa, a més de reclam turístic urbà, fomenten una àmplia programació com a pont entre la recerca, els mitjans i la ciutadania.

Els nostres veïns submarins és l'aposta de l'editora valenciana Dolors Pedrós, d'Edicions 96 i presidenta de l'Associació d'Editors del País Valencià, un llibre de 184 pàgines i una inversió de quasi 9.000 euros amb fotografies a tot color de biologia submarina, a càrrec de Bioblau, un grup valencià de joves investiga-

dors marins. Llançat el Nadal del 2015, se n'han venut fins ara 150 exemplars, tot i tenir una exposició itinerant pròpia. “Ens costa Déu i ajuda exposar en ajuntaments o espais culturals. Sense suport institucional no podem sortir de la situació paupèrrima de la cultura en general [el 3% dels lectors valencians compra en català], especialment en temes sense demanda social. No podem enfrontar-nos a aquests projectes perquè nos els compra ningú”, lamenta Pedrós.

Dintre d'aquest horitzó poc esperançador, els programadors culturals hi donen cert oxigen apostant per activitats de divulgació, com les jornades del cicle de conferències i les trobades informals del fòrum [Ciència After Work](#) a la Pedrera. “Els grans reptes són en mans de la ciència. La societat ha d'estar formada i ha de manifestar el que vol i espera de la ciència. Des de fundacions com la nostra veiem que cal posar en contacte els investigadors amb el públic i volem que els mitjans també ho entenguin. No és vàlid dir que a la gent no li interessa la ciència. Hi ha una *moguda* molt interessant als centres de recerca i s'està fent bona ciència, i això s'ha d'explicar”, anima Lluís Farrés, director de Coneixement i Recerca de la Fundació Catalunya La Pedrera.

‘Balears fa ciència’, la ‘rara avis’ de la divulgació radiofònica

Des de fa 15 anys, els dissabtes d'11.00 a 14.00, l'emissora pública IB3 Ràdio emet *Balears fa ciència* per tractar els temes científics des de la divulgació, l'entreteniment, la participació i l'humor, amb una audiència d'entre 8.000 i 10.000 oients de perfil heterogeni. El programa d'Enric Culat contradiu els programadors incrèduls que neguen a la ciència un espai de *prime time*. “El repte és seguir demostrant que la ciència interessa, i no com a recurs per quedar bé, com una moda passatgera, sinó per fer de la ciència una manera d'entendre i dignificar la vida”, indica Culat.

Un altre veterà, en emissió des del 2006, és el *Quèquicom*, del Canal 33, un espai de mitja hora amb una audiència oscil·lant, que en el seu millor moment va arribar als 160.000 espectadors i ara, per la fragmentació dels canals i l'emergent televisió a la carta i internet, s'ha reduït als 45.000-50.000, entre els quals hi ha més dones, entre els 35 anys i més de 40, i de classe mitjana i mitjana-alta. “La comunitat científica ha fet un gran esforç per millorar la seva capacitat comunicativa. Els mitjans hem evolucionat al contrari, s'han mantingut programes de ciència, però el periodisme s'ha anat degradant”, lamenta Jaume Vilalta, director i presentador de *Quèquicom* i membre de la junta directiva de l'Associació Catalana de Comunicació Científica ([ACCC](#)).

No han tingut la mateixa sort altres referents mediàtics com *Espai Terra*, de TV3, que ha dit adeu després de nou temporades divulgant el paisatge, el

territori, la ciència, la cultura i les tradicions, davant la competència de migdia de concursos milionaris o programes sensacionalistes a altres cadenes. “Si es vol competir en horaris de màxima audiència, posar ciència en pantalla és molt complicat en qualsevol idioma. Sempre és complex, perquè requereix concentració i capacitat. Però hi ha un públic que vol saber una mica més. La televisió pública ha de cobrir aquesta demanda, però és molt complicat fer audiències significatives. A TV3 ara reestructuren tot el *day time* i aposten fort per l'entreteniment. De moment, la presència d'aquests temes sembla que serà menor”, explica Tomàs Molina, fins aquest juliol director del programa, el pioner a inventar un format a d'altres televisions espanyoles, a Alemanya i els Estats Units.

També [*Pa ciència, la nostra*](#), de Sants3ràdio i emès en una desena de ràdios locals catalanes, s'ha acomiadat dels seus seguidors després de nou anys de ciència i humor a l'estil d'espais com *Minoria absoluta* o *Versió RAC1*. “La situació és crítica. La presència de la ciència a la ràdio és gairebé inexistent. Això és especialment greu en el cas de Catalunya Ràdio, una ràdio pública amb vocació de servei. Sembla difícil de justificar que en les seves 168 hores setmanals no en puguin destinar ni una sencera a la ciència. Encara hi ha la creença força estesa que la ciència és avorrida, difícil i que interessa a molt poca gent i, per tant, cap director d'una emissora hi apostarà. El cert, però, és que també es pot fer divulgació amb humor; pots estar una hora seguida parlant de ciència i fent que els oients s'ho passin bé, aprenguin i no tinguin cap ganes de canviar d'emissora”, destaquen Daniel Arbós i Màrius Belles, creadors del programa.

8 Una galàxia amb molts seguidors i amics

La galàxia Ruaix. Edició a cura de David Paloma i Mònica Montserrat, 2017

Ramon Torrents

L'obra de Josep Ruaix ha estat i és una de les claus de volta de la represa i la consolidació de l'aprenentatge de la llengua en els medis més diversos, des de l'autodidacta fins als grups organitzats en moments i àmbits molt diferents de l'actual, això sense comptar altres aspectes de la dedicació constant d'aquest gramàtic. Darrere el seu popularíssim *Català en fitxes* hi ha una anàlisi immensa, permanent, i una clara construcció de la didàctica del català, sempre sobre la base d'un coneixement profund i real de la llengua.

Aquest volum, *La galàxia Ruaix*, impulsat per David Paloma i Mònica Montserrat, promotors de la [Ruta Pompeu Fabra](#) i professors de la Universitat Autònoma de Barcelona i la Universitat Oberta de Catalunya, respectivament, s'organitza en cinc seccions –La galàxia Ruaix, Selecció de l'obra poètica, Breu vocabulari ideològic ruaixià, Bibliografia de i sobre Josep Ruaix (2006-2016) i Paraules d'afecte– i constitueix una demostració de justícia, homenatge i reconeixement en què una gran part dels deixebles i amics evocuen i subratllen allò que Ruaix representa.

Després de les pàgines de salutació dels alcaldes de Moià i Calders (viles de naixença i d'exercici actual del seu ministeri sacerdotal), els responsables de l'edició expliquen els motius de l'[homenatge](#), inicialment imprevist i en tot cas reduït a un cercle d'amics que es va veure desbordat per la gran resposta popular. El llibre que ens ocupa va ser ofert al lingüista en ocasió d'un acte a Moià, el dia 2 de setembre passat.

Joan Ferrer, deixeble i apòstol de Ruaix, en una seva contribució al volum –titulada precisament «La galàxia Ruaix», concepte encunyat pel mateix Ferrer–, escriu: «La galàxia Ruaix és fabriana, pedagògica, moderna i rigorosament analítica». La visió de Ferrer és exacta, i el caràcter analític de l'homenatjat, una de les notes definitòries de tota la seva obra.

Els escrits reunits en aquest volum, sobre diferents aspectes i facetes del lingüista, des de la biografia o el record familiar o personal fins a la vida sacerdotal o la de l'excursionista, tots d'una gran varietat, testimonien la gratitud pel mestratge llarg, tenaç i constant en una trajectòria pública de gairebé cinquanta anys. És difícil, doncs, de recomanar cap text determinat, però la lectura de la síntesi que Jaume Milà i Guilà ofereix del personatge i de la seva obra és un bon compendi de la figura de Josep Ruaix.

Entre les Paraules d'afecte, remarquem les «Notes sobre Josep Ruaix», en què Albert Jané («El gran Jané», segons les intuïcions ja esmentades de Joan Ferrer), a part el record dels inicis de la coneixença i l'amistat entre tots dos lingüistes, refereix com aconseguí que fos «en Ruaix de les Fitxes» (aquesta troballa

La galàxia Ruaix

Edició a cura de David Paloma i Mònica Montserrat

definidora és justament de Jané) la persona a qui Joan Solà confià la revisió i correcció de la *Gramàtica del català contemporani*.

Per a comprendre la dimensió i els objectius de l'home i l'obra, són imprescindibles els textos de Joan Ferrer i Carles Riera, les entrevistes que li feren Jordi Badia i Assumpció Maresma per a *Vilaweb* (20/VII/2014), David Paloma al diari *El Punt Avui* (6/VI/2014), David Pagès i Cassú al *Diari de Girona* (11/VIII/2015) o Joan Alcaraz al setmanari *El Temps* (24-30/VIII/1999).

Enllà de la llengua i la gramàtica, una quarantena de pàgines del volum permeten assaborir el Ruaix poeta, més desconegut que el lingüista, ponderat i savi, però popular i de mètrica segura.

Si tota l'obra ens és un telescopi amb què endinsar-nos en la Galàxia Ruaix, la constel·lació dels seus seguidors i amics hi trobaran allò que intuïen i havien sospitat, és a dir, l'home Ruaix en la seva plena ànima i corporeïtat.

9 Enllaços i convocatòries

- ▶ **[IX Jornada sobre el Valencià](#)** de Taula de Filologia Valenciana: Pedagogia (llengua i literatura), ús social i normativa. Ajuntament de Silla, dissabte **28 d'octubre de 2017**.
- ▶ Conferència **[Usos lingüístics i identitats socials entre adolescents catalans i valencians](#)**, a càrrec d'Avel·lí Flors. Dimarts **31 d'octubre a les 19h**, sala Puig i Cadafalch de l'IEC, C. del Carme, 47, Barcelona.
- ▶ Ricard Lahoz entrevista **Joan Martí i Castell**, catedràtic emèrit de Filologia Catalana de la Universitat Rovira i Virgili, al número 24 de la revista *Fet a Tarragona*; **[llegiu-ne un extracte aquí](#)** (18/07/2017)
- ▶ Joan Josep Isern: **[El feliç retrobament amb un mot: "xambreta"](#)** (blog *Totxanes, totxos i maons*, 18/09/2017)
- ▶ Entrevista a Alfons Esteve: **["Dins l'estat espanyol no és possible normalitzar la llengua"](#)** (*VilaWeb*, 27/07/2017)
- ▶ Pau Vidal: **[El procés de les notícies voraginoses](#)** (*VilaWeb*, 19/09/2017)
- ▶ Griselda Oliver i Alabau: **[Quatre formes per reciclar-se amb el català](#)** (*Núvol*, 27/09/2017)